

Got & Göl!

Kazinczy és kincseink

AZ "ÉDES ANYANYELVÜNK" NYELVHASZNÁLATI VERSENY

„Miért kell ünnepelni, külön figyelemre méltatni a nyelvet? Hiszen természetes közegként élünk benne és vele.

A nyelvi kommunikáció emberlétünk megkülönböztető jegye. Éppen ezért a nyelv alapota emberi és közösségi létünk minőségének mutatója is. Beszéde bárkiről a legtöbbet mondja el. Ugyanígy a nyelv gazdagsága, képessége arra, hogy a legbonyolultabb jelenségeket is pontosan kifejezze, továbbá a nyelvhasználat igényessége vagy ápolatlansága a társadalomról is sokat árul el. Költészet és líra a nyelv egyik magassága, de nélkülözhetetlen a másik is: az értekező próza, fogalmi pontossága. Büszkéek lehetünk rá, hogy magyarul minden tudományt

lehet művelni.” – ezeket a szavakat Sólyom László egykori köztársasági elnök mondta el A Magyar Nyelv Múzeumának avatóünnepségén a nyelv, mint közlési eszköz kiemelkedő fontosságáról.

„A hazai nyelv a nemzeti szeretetnek legszorosb kapcsa még azoknál is, kiknek nemzetek különböző részekre szagathatott s egy testet többé nem térszen...”

„Mi ezt a nyelvet szeretni tartoznánk, ha ily szép és a maga nemében egyetlen nem volna is, mert a mienk. Vizsgáljuk, mely szerek által gyarapodhatik; elmélkedjünk, tanuljunk, s tekintsük, mit csináltak mások, s mi használ nekünk. A maradék tanú-

ja lesz tetteinknek...” – a fenti két idézet pedig Kazinczy Ferentől származik, aki talán a legtöbbet tette pályája során a magyar nyelv fennmaradásáért, művelésért, megújításáért.

Az ő szűkebb hazájában, szellemi hagyatékának örököseiben és gondozóiban fogant meg az 1960-as évek végén, a 70-es évek elején a gondolat, hogy Sátoraljaújhelyt és Széphalmot ismét a magyar nyelv-művelés fókuszába helyezték. Szerencsésen találkozott ez a szándék, az ugyancsak ekkor kibontakozó anyanyelvi mozgalmakkal.

A szép magyar beszédért fáradhatatlanul tevékenykedő, Péchy Blanka érdemes művész 1960-ban, anyanyelvünk védelme és ápolása érdekében alapította meg a Kazinczy Alapítványt.

Ennek alapítólevelében így

fogalmazta meg a célt: „Azt szeretném, hogy mind szélesebb körben felébredjen és ébren tartsam az érdeklődést a helyes magyar kiejtés közügye iránt.” Péchy Blankának elvülhetetlen érdeme volt, hogy felhívta az élő beszéd erőteljes romlására, s hogy szellemi és anyagi erejével, hitével és lelkesedésével ösztönözte és mozgósította javítására, megóvására. A Kazinczy Alapítvány mellé felsorakoztak a kor nyelv-művelés iránt elkötelezett nyelvészei, pedagógusai, akik áldozatos munkájukkal mozgalommá szélesítették Péchy Blanka kezdeményezését.

Az alapítványnak köszönhetően indult el az írott szövegek értő és értető tolmácsolására életre hívott és Kazinczyról elnevezett „Szép magyar beszéd” szépkiejtési verseny, először a középiskolásoknak, később külön a szakmunkásképzők és szakiskolák, majd a határainkon túli magyar középiskolák diákjainak.

E verseny országos döntőjének, 1965 óta a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium ad otthont.

Ma már az általános iskolások felső tagozatosainak is megrendezik ezt a versenyt, két „félországos” döntővel: Kisújszálláson és Balatonbogláron.

A sátoraljaújhelyi közművelődésben ezekben az években szerepet játszóik között felmerült a gondolat, hogy Kazinczy örökségére alapozva miért ne lehetne a Szép magyar beszéd verseny országos döntője minden második évben Sátoraljaújhelyen.

A gondolatot tettek sorozata követte: győri látogatás, minisztériumi egyeztetések és ezek eredményeként, - a győriekkel való egyeztetés alapján - a város 1971. október 30-án, Kazinczy Ferenc halálának 140. évfordulóján megrendezte a Szép magyar beszéd verseny területi elődöntőjét három északkelet-magyarországi megye részvételével, majd a kö

AZ "ÉDES ANYANYELVÜNK" NYELVHASZNÁLATI VERSENY

vetkező évben egy új versenyformára tettek kísérletet a Dunán inneniek meghívásával.

„Ekkor érett cselekvéssé az a törekvés, hogy a hely szelleméből, a gazdag történelmi hagyományokból fakadó kihívásra válaszolva, s egyúttal korunk követelményeinek megfelelően az ifjúság számára a nemzeti kultúra, a nyelvi műveltség szolgálatában ösztönző, tettere serkentő alkalmakat teremtsünk” – írta Kováts Dániel főiskolai tanár, irodalmár, nyelvűvelő, a Kazinczy Ferenc Társaság egykori elnöke a kezdetekről. „Időközben kikristályosodott az a gondolat, hogy a Szikszón évek óta folyó megyei középiskolai nyelvűvelő verseny tartalma az a mag, melynek továbbfejlesztése lehet az újhelyi kezdeményezésű önálló, országos nyelvi verseny alapja.

Mások mellett Katona Rezsőné és mindenekelőtt Kováts Dániel, akkor ők mindketten az újhelyi Kossuth Gimnázium tanárai voltak, valamennyien azt javasolták, hogy a szikszói versenyre kidolgozott feladatrendszer mintájára lenne célszerű országos versenyt szervezni.

Az alapötlet kiegészült azzal a javaslattal, hogy az élő beszéd is legyen része a versenynek, hiszen Sátorajújhely a legnagyobb magyar szónok, Kossuth Lajos városa is.

A megye és a város néhány szakemberének közös gondolko-

dása nyomán formálódott, alakult a tervezett verseny tartalma, amely az Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny megnevezést kapta” – emlékezett vissza a verseny születésére Homonnayné dr. Jób Klára, az újhelyi Városi Tanács akkori népművelési felügyelője és későbbi művelődési osztályvezetője.

A tenni akarás vezérelte Sátorajújhely város, a helyi Kossuth Gimnázium és Kollégium vezetőit és munkatársait, amikor elhatározták, hogy ápolva e táj nyelvi hagyományait és örökségét, a város valamennyi iskolájával és művelődési intézményével karöltve, szellemi irányítói és rendezői lesznek ennek az új versenyformának.

1973. március 10-én a rendezésben együttműködő intézmények nevében Sátorajújhely város felhívással fordulhatott a Dunán innen meggyék gimnáziumaihoz, szakközépiskoláihoz, hogy az „Édes anyanyelvünk” versenyen való részvételre kérje fel őket.

A felhívásban a következőket olvashatjuk: „A verseny célja anyanyelvünk ápolása, az iránta való szeretet kibontakoztatása, középfokú iskolát végző tanulóink nyelvi érdeklődésének felkeltése. Meghirdetésével az a szándék vezet bennünket, hogy Kossuth és Kazinczy pátriájában szolgáljuk az anyanyelvi nevelés ügyét.”

Ezzel indult el a verseny most

Koszorúzás előtt az újhelyi főtéren az első verseny alkalmából

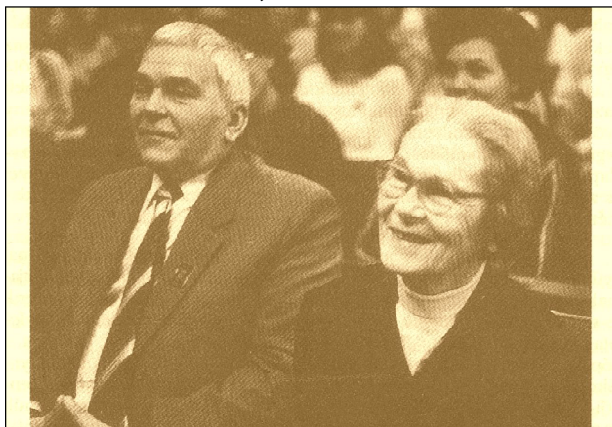
A bíráló bizottság néhány tagja, - köztük Péchy Blanka - az 1982.évi megnyitó ünnepségen

már több mint fél évszázados útjára; október 26-27-28-án a Péchy Blanka és Benczedy József által vezetett bírálóbizottság előtt szerepelt a 41 résztvevőből szóbeli fordulóra bejutott 24 diák.

„A verseny a középfokú iskolák tanulóinak nevelési programjával összhangban a következő területeken teszi próbára a résztvevők anyanyelvi műveltségét: a helyes nyelvi kifejezés szabályainak gyakorlati alkalmazása; a helyesírás biz-

tonsága; a szóképzés gazdagsága, a kifejezőkészség foka; a mondandó logikus szerkesztése; a helyes kiejtés, szép magyar beszéd.

Így a verseny jellege határozottan produktív; nem a nyelvről tanult ismeretek ellenőrzése, hanem az igényes nyelvhasználat szintjének elbírálása a feladata.” - foglalta össze a nyelvűvelő mozgalom törekvéseinek legfontosabb célkitűzéseit Kováts Dániel, az újhelyi ver-

Péchy Blanka az 1980-as verseny megnyitóján, jobbán Hercegi Károly

seny indulásakor készített tájékoztatójában.

Az „Édes anyanyelvünk” verseny országos döntőjének szervezője és lebonyolítója 1987-ig a városi tanács művelődési osztálya, a Kossuth Lajos Művelődési Központ, valamint a Kossuth Kollégium (ma Piarista Kollégium) volt, és csak szakmai részfeladatokkal kapcsolódott a Kossuth Lajos Gimnázium.

A későbbi években aztán fokozatosan egyre több szervezési feladatot vett át a Kossuth Lajos Gimnázium. Napjainkban a város önkormányzata, a művelődési központ és a gimnázium közösen gondoskodik a verseny sikeres lebonyolításáért.

Az első kis „jubileum”, az ötödik anyanyelvi verseny után így értékelte Kováts Dániel:

„...arról győzött meg bennünket, hogy sikerült hagyományt teremteni, hogy a Kazinczy-érmekért folyó nagy sikerű és hatású győri kiejtési erőpróba mellé fölépült Sátoraljaújhelyen az alkotó nyelvhasználat fóruma. Az ötödik országos versenyt értékelve a következő tanulságokat vontuk le.

A sátoraljaújhelyi verseny a produktív nyelvi működés próbája, az értékelés tehát gazdag szempontú. A megadott témához, műfajhoz, helyszínhez, közönséghez való igazodás tartalmi és előadásbeli kötöttséget jelent, ügyelni kell a szerkezetre, a nyelvi megformálásra és természetesen a szép és kifejező előbeszédre.

Mint máskor, most is megfigyeltük: ritka eset, amikor egy versenyzőben minden szempontból példás képességeket fedezhetünk föl; gyakoribb az, hogy kitűnő rész megoldásokért - példás kiejtésért, logikus gondolatmenetért, szabatos szóhasználatért, könnyed mondat szerkesztésért - dicsérhetünk meg valakit.

A felkészítő pedagógusok panaszkodtak, mennyire nehéz erre a versenyre diákjaikat alkalmassá tenni.

Az „Édes anyanyelvünk” mozgalomnak éppen az lehet az egyik feladata, hogy a teljesítmények állandó elemzésével tanulóifjúságunk nyelvi kultúrájának tervszerű fejlesztéséhez tanulságul szolgáljon.”

Kováts Dániel a terveket kezdeményező, megformáló, az utat előkészítő tanár legfőbb szellemi irányítója, motorja, mentora és krónikása lett a hamarosan országos hírűvé vált Kárpát-medencei versenynek.

Az első döntőn a Dunán inneni megyék képviselői vettek részt, 1974-től azonban már országos jellegű a verseny. 1979-től a szakmunkásképzősök is bekapcsolódtak az addig a gimnáziumi és szakközépiskolai tanulókra kiterjedő vetélkedésbe, 1991 óta pedig a határainkon kívüli magyar iskolák képviselői is jelen vannak.

Az anyanyelv ápolása a nemzeti, nemzetiségi lét megőrzésének is egyik meghatározó eszköze, a verseny határon túli

kategóriája Erdély, Kárpátalja, Felvidék, Vajdaság legrangosabb anyanyelvi rendezvényének is számít.

Ezért 2013-ban a verseny elnevezése a következőre módosult: „Édes anyanyelvünk” nyelvhasználati verseny országos, Kárpát-medencei döntője. A verseny a nyilvános szóbeli nyelvhasználat minőségét kívánja javítani, a kezdeményezők szándéka az volt, hogy széles alapokról induljon, a tanulók számottevő részét mozgósítsa, és az évről évre Újhelyben tartandó országos versenyt előzék meg az iskolai, megyei elő-

döntők. Így a megmérettetés hagyományosan felmenő rendszerben valósul meg, ahol az iskolai, majd megyei forduló után minden megyéből két-két tanuló vehet részt gimnáziumi, illetve szakképző iskolák (szakközép-, szakiskola) kategóriájában.

Továbbá a megyei jogú városok közül Debrecen, Győr, Miskolc, Pécs, Szeged további két-két tanuló, Budapest 12-12 tanuló nevezhet kategóriánként.

A verseny két részből áll. Az írásbeli forduló keretében

AZ "ÉDES ANYANYELVÜNK" NYELVHASZNÁLATI VERSENY

feladatlapot kell kitölteni, amely nyelvhasználati, nyelvhelyességi, stilisztikai feladatokat tartalmaz.

A szóbeli döntőn 20-30 perces előkészület után a bírálóbizottság által megadott témák egyikét kell vázlat alapján kifejteni 3 perc alatt a nyilvánosság előtt.

E versenyformának az előszóbeli szövegalkotás a súlyponti része, a teljesítményt a tartalmi és műfaji oldal, a nyelvi megformálás és az előadási forma értékelése alapján pontozza a zsűri.

A legeredményesebb versenyzők a rendező város jóvoltából emléklapokban és pénzjutalomban részesülnek, s elismerik a legeredményesebb felkészítő tanárok munkáját is.

A versenyen túlmenően cél a döntőnek helyet adó Zemplén természeti és épített örökségének még jobb megismerése, értékeinek megőrzése. Ezen célt szolgálják például az esemény során, az ország és a külhön különböző területeiről ideérkezett diákok és tanáraik számára szervezett programok, kirándulások.

A művelődésért felelős mindenkori minisztérium, a Kazinczy-alapítványi bizottság

mellett Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye és több szervezet, intézmény támogatja Újhelynek ezt a minden ősszel ismétlődő rendezvényét, amelynek eredményhirdetését hagyományosan Kazinczy széphalmi emléksarnoka előtt tartják.

Összefoglalásképpen Németh Tibort, a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium igazgatóját idézzük:

„a hazai nyelvápoló mozgalomnak vált szerves részévé, két legrégebbi pillérévé a győri szépkiejtési és a sátoraljaújhelyi nyelvhasználati verseny országos döntői.

Ezek a versenyek több évtizede meghatározóak tanulóifjúságunk nyelvi-szellemi-hazafias nevelésében, hiszen kialakítják bennük az igényes, szép és tiszta beszéd, a logikus gondolkodás, a tudatos szerkesztés iránti igényt, vagyis hogy a nyelv valóban az legyen, aminek lennie illik: „hív, kész és tetsző magyarázója mindannak, amit a lélek gondol és érez”, ahogy a széphalmi mester tanította.

Ezek a találkozások egyben olyan közösségi élményforrások, melyek mélyítik mind-

annyiunk nemzeti elkötelezettségét, identitástudatát.

Ezért tartozunk hálával nemcsak a kezdeményező Péchy Blanka művésznőnek, aki a pódiumot cserélte föl az egyre terebélyesedő mozgalom irányításának napi teendőivel, hanem a nyelvtudós Deme Lászlónak is, aki a mozgalom tudományos háttérét biztosította, Z. Szabó Lászlónak, akinek köszönhetően elindultak a győri döntők, Kováts Dánielnek, a nyelvhasználati verseny kidolgozójának, az időt és fáradságot nem kímélő bírálóbizottsági tagoknak, akik szakértelmüket a tanároknak, versenyzőknek folyamatosan átadva jobbították a verseny színvonalát, a felkészítő tanárok népes taborának, akik lankadatlan elkötelezettséggel, egyre mélyülő szakmai tudással készítették fel a mindig tanulni

vágyó diákokat.

Nagyszerű még az egészben az is, hogy a rendező városok mindig is sajátjuknak érezték, érzik a versenyeket, jelentősen támogatják őket. Külön öröm, hogy teszik ezt politikai rendszerektől, hovatartozástól függetlenül, mert az anyanyelv ápolása, védelme közös híd a politikai árkok fölött.

Ez is Kazinczy öröksége.”

A több mint 50 éves sátoraljaújhelyi „Édes anyanyelvünk” versenyről büszkén állíthatjuk, hogy méltó módon és szellemiségben őrzi Kazinczy örökségét, gondoskodik a magyar nyelv ápolásáról, a jövő generációk nyelvi műveléséről.

Kiadja: KAZINCZY FERENC TÁRSASÁG (3980 Sátoraljaújhely, Dózsa Gy. u. 11.)

Felelős kiadó: Nyiri Péter, elnök

Felelős szerkesztő: Ducsay Áttila

Készítette: FOCUS-Trió Lapkiadó és Kereskedelmi Bt. (3980 Sátoraljaújhely, Károlyi M. u. 3.)

Készült az Agrárminisztérium „a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására” kiírt 2023. évi pályázati támogatásával. HUNG-2023/10704

